

3. Приказ Министра финансов Республики Казахстан «Об утверждении Правил назначения тематических и встречных проверок и вынесения решения о проведении хронометражного обследования» от 15 февраля 2018 года № 197.

4. Айдарбеков С.А. Налоговый аудит: учебное пособие. - Алматы: Экономика, 2016. - 250 с.

5. Байдильдина А.Т. Налоговый контроль и аудит в системе обеспечения финансово-экономической безопасности государства // Финансы Казахстана. - 2019. - №3. - С. 47-54.

6. Галиева Г.М. Тенденции развития налогового аудита в Республике Казахстан // Вестник КазНУ. Серия экономическая. - 2018. - №4. - С. 78-85.

7. Касенова Б.Б. Эволюция системы налогового контроля в Республике Казахстан // Экономика и статистика. - 2020. - №1. - С. 60-67.

8. Сарсембаев Н.М. Методология налогового аудита: монография. - Нур-Султан: Фолиант, 2021. - 180 с.

9. Отчеты Комитета государственных доходов Министерства финансов Республики Казахстан за 2019-2024 годы. (egov.kz)

Официальный сайт Министерства финансов Республики Казахстан. - URL: www.minfin.gov.kz (дата обращения)

МРНТИ 06.35.31

Хишауева Ж.Т., Д.М.Шерехан

Хишауева Ж.Т - кандидат экономических наук, профессор

Е. А. Бөкетов атындағы Қарағанды университеті,

Қазақстан Республикасы, Қарағанды қ., Zhanat-t2007@mail.ru, sh.dinokk@gmail.com

ЕҢБЕКАҚЫ БОЙЫНША ЕСЕП АЙЫРЫСУЛАРДЫ ЦИФРЛАНДЫРУ ЖАҒДАЙЫНДАҒЫ ЕҢБЕКАҚЫ ЕСЕБІ МЕН ТАЛДАУЫН ЖЕТІЛДІРУ ЖОЛДАРЫ

Қазақстан Республикасының Президенті Қ.К.Тоқаевтың 01.09.2023 жылғы «Әділетті Қазақстанның экономикалық бағдары» атты Қазақстан халқына Жолдауында «Қазіргі еңбек нарығында ауқымды өзгерістер болуда. Онда цифрлы экономиканың ролі артып отыр...». Президент тапсырмасымен Үкімет зиянды еңбек жағдайында ұзақ уақыт жұмыс жасайтын адамдарды әлеуметтік қолдау тетігін әзірлеген. Ел Басшысы басты назар аударған мәселе ол ең төменгі еңбекақы мөлшерін біртіндеп өсіру мәселесі. Еңбек нарығын жан-жақты дамыту үшін Үкімет қысқа мерзімде 2030 жылға дейінгі кешенді жоспарды бекітуі керектігін атап өтті. [1]

Қазақстан бойынша кәсіпкерлік қызметпен айналысатын шағын ұйымдарды есептемегенде номиналды еңбекақының орташа мәні 2023 жылдың IV тоқсанында – 395 605 теңгені құрады. [2] Өткен жылмен салыстырғанда өсім 5,3% құрады.

Бұл мақаланың мақсаты болып цифрландыру жағдайындағы еңбекақы бойынша есеп айырысудың бухгалтерлік есебі мен талдауын ұйымдастыру ерекшелігін зерттеу.

Еңбекақы төлеуді сауатты есепке алу, оны өндіріс салаларына бөлу, сондай-ақ уақтылы талдау әрбір қызметкердің еңбекақысын арттыруда жаңа резервтерді анықтауға мүмкіндік береді.

Қазіргі кезде еңбекпен қамту саласында бірқатар проблемалар бар:

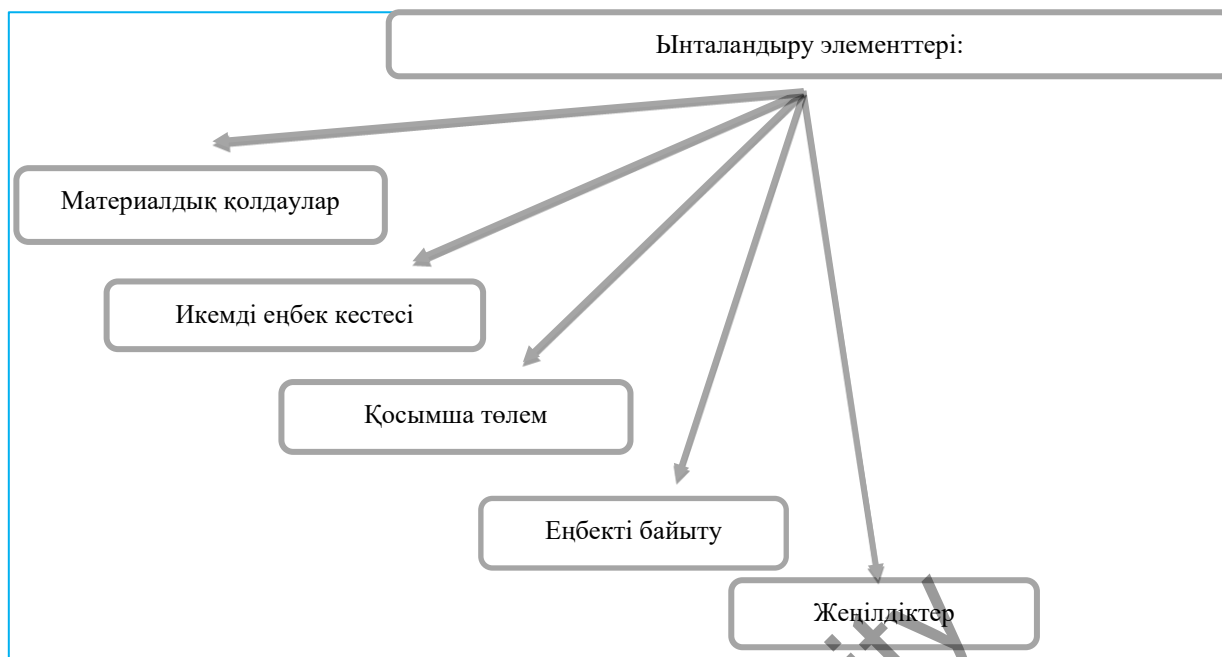
1) бірінші маңызды кадрлық проблема – білікті кадрлардың жетіспеушілігі. Бүгінгі таңда жоғары мен орта маманданған қызметкерлерге қажеттілік бар.

2) екінші маңызды мәселе – кадр саясатында проблемалардың болуы (еңбекақы деңгейі, жұмыс жағдайлары). Еңбекақы мөлшерінің төмен болуымен байланысты. Жұмыс жағдайының қиындығымен байланысты мәселелер.

3) үшінші маңызды мәселе – кадрларды сапасыз даярлау. ҚР-да жүргізілген сараптамалық сауалнама кадрларды даярлаудың жеткіліксіздігі, кәсіби кадрлардың қанағаттанарлықсыз біліктілігі.

4) төртінші маңызды мәселе – кәсіби кадрлардың жеке секторға кетуі.

Осы аталған мәселелердің басты шешімі ынталандыру жүйесінің жұмысын жолға қою арқылы шешімі болатын сияқты. Осы ынталандыру мәселесін шешуде шетелдік тәжірибені қарастыруға болады.

Сурет 1. Ынталандыру элементтері

Е с к е р т у – автор [3] дереккөз бойынша құрастырған.

Біздің елімізде еңбекақыны төлеу және соған қатысты мәселелерді шешу үшін бізге шетелдерде еңбекақыны төлеу тәжірибесіне сүйенуіміз керек болады. Шетелде еңбек ақының әртүрлі жүйелерін қолданудың тәжірибесі өте үлкен. Барлық елдердің жүйелері ерекше белгілермен сипатталады. Нарықтық экономикасы жақсы дамыған елдерде ұйым қызметкерлерін ынталандыру жүйесінің негізгі екі бағыты болады:

- 1) Жұмыс күшінің сапасының жоғарлауын ынталандыру;
- 2) Өндірістік көрсеткіштердің өсу деңгейін ынталандыру [3].

Барлық жоғары дамыған елдерде еңбек өнімділігінің өсуі үшін, жұмыс уақытын толық пайдаланғаны үшін, материалдар пен шикізатты үнемдегені және сол сияқты тиімді шараларды қолданғаны үшін сыйақы берудің әртүрлі жүйелері қолданылып келеді. Сыйақы беру жүйелерінің қызмет ету қағидасы еңбек өнімділігі деңгейін көтерудің, материал, шикізат және басқа да шығындарының алдын ала тағайындалған деңгейі мен жұмыскерлер еңбегінің анықталған нәтижелерін салыстыруға негізделеді. Қызметкерлердің қаржылық қатысуының барлық формалары олардың ұйым жұмысына қызығушылығын арттырады және жұмыскерлерді жоғарғы деңгейлі тиімді жұмысқа ынталандырады, ал бұл кейін пайданың, еңбек өнімділігінің өсуінде байқалатын болады.

Цифрландыру жағдайында бухгалтерлік есеп пен еңбекақы бойынша есептеулерді талдауды ұйымдастырудың ерекшелігі айтарлықтай өзгерістерге ұшырайды.

Процестерді автоматтандыру негізінде еңбекақыны есепке алудың автоматтандырылған жүйелерін енгізу күнделікті операцияларға еңбек шығындарын едәуір азайтуға, қателерді азайтуға және деректерді өңдеуді жеделдетуге мүмкіндік береді. Еңбекақыны есепке алу бағдарламалық құралы салықтарды, әлеуметтік аударымдарды және басқа да міндетті төлемдерді автоматты түрде есептеуді қамтамасыз етеді, бұл қателіктер қаупін азайтады.

Ашықтық пен бақылауды қамтамасыз ету арқылы цифрлық технологиялар еңбекақы бойынша есептеулерде бақылау мен ашықтықты жақсартуға ықпал етеді. Ұйым басшылығы мен қызметкерлері нақты уақыт режимінде кез келген сәйкессіздіктерді жедел анықтауға және жоюға мүмкіндік беретін қажетті ақпаратқа қол жеткізе алады.

Дәлдікті жақсарту және қателерді азайтумен бухгалтерлік есеп пен еңбекақы бойынша есептеулерді талдау үшін арнайы бағдарламалық жасақтаманы пайдалану адам факторына байланысты қателіктердің ықтималдығын азайтады. Автоматтандырылған жүйелер есептеулердің дәлдігін қамтамасыз етеді, бұл еңбек заңнамасы мен ұйымның ішкі ережелерін сақтау үшін маңызды.

Аналитикалық мүмкіндіктер бойынша сандық құралдар деректерді талдаудың кеңейтілген мүмкіндіктерін ұсынады. Олардың көмегімен еңбек шығындарына кешенді талдау жасай аласыз,

тенденцияларды анықтай аласыз және болжам жасай аласыз, бұл басқарудың негізделген шешімдерін қабылдауға мүмкіндік береді.

Заңнаманы сақтаумен заманауи бухгалтерлік есеп жүйелері ұлттық және халықаралық есеп стандарттарына сәйкестікті қамтамасыз етеді. Олар заңнамадағы өзгерістерге сәйкес автоматты түрде жаңартылады, бұл ұйымға әрқашан құқықтық салада қалуға мүмкіндік береді.

Деректер қауіпсіздігі цифрландырудың маңызды аспектісі-деректердің қауіпсіздігін қамтамасыз ету. Еңбекақыны есепке алудың заманауи жүйелері шифрлау және көп деңгейлі аутентификация сияқты ақпаратты қорғаудың озық әдістерін қолданады, бұл деректерді рұқсатсыз қол жетімділік пен шығындардан қорғайды.

Осылайша, цифрландыру бухгалтерлік есепті ұйымдастыруға және еңбекақы бойынша есептеулерді талдауға айтарлықтай өзгерістер енгізеді. Бұл процестерді автоматтандыруға және оңтайландыруға, бақылау мен ашықтықты жақсартуға, деректердің дәлдігі мен қауіпсіздігін арттыруға, аналитикалық мүмкіндіктерді кеңейтуге мүмкіндік береді. Есепке алу процестеріне цифрлық технологияларды енгізу қазіргі заманғы ұйымдардың тиімділігі мен бәсекеге қабілеттілігін арттыру үшін қажетті қадам болып табылады.

Қорытындылай келе, жұмысты зерттеу барысында келесідей ұсыныстар жасауға болады:

1) Ұйым қызметкерлерінің қозғалысын enbek.kz платформасына енгізіп, уақытылы деректермен қамтамасыз етілуіне назар аудару керек;

2) Қызметкерлердің жеке табыс салығынана шегерімдер бойынша 14 АЕК мөлшеріндегі жеңілдік үшін қызметкерлерден өтініш жаздырып, осы жеңілдікті қолдану керек;

3) Жалпыға бірдей салық режимінен оңайлатылған салық декларациясы негізіндегі арнайы салық режиміне ауысу керек, бұл ұйым табысының шегінің шектеуден аспайтындығы есебін ескере отырып, жүргізіледі. Сол арқылы ұйым әлеуметтік салықтары бойынша міндеттемесін азайту мүмкіндігіне ие болады.

4) Кадр саясатындағы проблемаларды оңтайлы шешу керек, себебі, білікті кадр жетіспеушілігі орын алып отыр. Қазақстанның еңбек нарығында жоғары еңбекақы талап ететін білікті мамандар өте көп. Бірақ зерттеліп отырған ұйымда нарықтағы еңбекақы мөлшерімен салыстырғанда жұмысшыларға төленетін еңбекақы мөлшері төмен. Сондықтан жұмысшылардың еңбекақы мөлшерін жоғарылатуды жолға қою керек. Жұмыс жағдайының қиындығымен байланысты мәселелерді оңтайлы шешу.

Цифрландыру бухгалтерлік есеп пен талдау процестерін жеңілдетіп қана қоймай, олардың дәлдігін, ашықтығы мен тиімділігін арттыруға көмектеседі.

ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ

1. ҚР Президенті Қ.К.Тоқаевтың 01.09.2023 жылғы «Әділетті Қазақстанның экономикалық бағдары» атты Қазақстан халқына Жолдауы;

2. ҚР стратегиялық жоспарлау және реформалар агенттігінің сайты <https://stat.gov.kz/juridical/by/bin/>

3. Крылов Э. И., Власова В. М., Журавкова И. В. Анализ эффективности использования трудовых ресурсов предприятия и расходов на оплату труда: учеб. пособие. М.: Финансы и статистика, 2018. – 272 с.